

OIKEUDENMUKAISUUTTA TOISIN TAVOIN: HAASTEITA 90-LUVUN SOSIAALIPOLITIIKALLE

Antti-Veikko Perheentupa:
Oikeudenmukaisuutta toisin tavoin: Haasteita 90-luvun sosiaalipolitiikalle. WSOY 1993.

I

On jossain määrin outoa kuinka haluttomia sosiaalipoliitikot ovat olleet arvioimaan omaa toimintaansa. He ovat uskoneet asiansa oikeudenmukaisuuteen ja pitäneet kriitikoitaan pahansuopeina ja tietämättöminä. He ovat julistautuneet hyvän asiamiehiksi; hyvän, jonka markkinavoimat ihmisiltä kieltävät ja jonka vain sosiaalipolitiikka pystyy tarjoamaan ihmisille.

Sosiaalipoliitikot eivät ole erityisemmin yrittäneet ymmärtää kritiikkiä, vaan he ovat kehittäneet erilaisia tulkintoja sen torjumiseksi. Ehkä tässä on syy siihen, miksi rohkea, erilaisin kokeiluihin innostuva luovuus on kadonnut heidän ajattelustaan ja miksi he ovat kahlinneet itsensä eräisiin dogmeihin kuten esimerkiksi uskoon julkisten interventioiden toimivuudesta, julkisen vallan hyvydestä ja muiden kuin julkisten vaihtoehtojen pahuudesta.

Antti-Veikko Perheentuvan kirja »Oikeudenmukaisuutta toisin tavoin» täyttää melkoisen aukon suomalaisessa sosiaalipoliittisessa ajattelussa ja kirjallisuudessa. Se uskalttaa ottaa esille lähes tabuiksi muuttuneita ajatuksia kuten esimerkiksi omaisuuden merkityksen ihmisten hyvinvoinnille. Se uskaltaa käsitellä kriittisesti sosiaalipoliittisia saavutuksia ja epäillä sosiaalipoliittisen projektin onnistumista Suomessa. Se pureutuu sosiaalipoliittisten ohjelmien ei-toivottuihin vaikutuksiin, jotka saattavat tehdä tyhjiksi jopa niiden toivotut seuraukset. Se edustaa meillä kiitettävästi sitä kriittisen ajattelun ja ennakkoluulottomuuden perinnettä, joka on ominaista esimerkiksi ruotsalaisille.

Ennen kaikkea Perheentuvan kirjaa voidaan pitää esimerkkinä siitä, että myös kriitikot voivat tuntea huolta sosiaalipolitiikasta ja sen mahdollisuuksista tulematta automaattisesti leimatuksi sosiaalipolitiikan vihollisiksi.

»Oikeudenmukaisuutta toisin tavoin» kirjan viesti on siinä, että se auttaa sosiaalipoliitikoita murtamaan ajattelunsa kahleita ja löytämään liitollaisia sieltä, missä he aikaisemmin näkivät vain vihollisia. Kirjan syvin viesti saattaa olla lopulta kuitenkin siinä, että sosiaalipolitiikkaa ei ole suinkaan vielä tuomittu hyvinvointivaltion rahoituskriisiin, vaan sillä on kaikki mahdollisuudet palata menetyksen tielle, jos sen puolustajat uskaltavat ajattelemaan asioita uudella tavalla, tekemään asioita uudella tavalla ja näkemään vanhat riippuvuus- ja vuorovaikutussuhteet kokonaan tai ainakin osittain uudessa valossa. Tästä näkökulmasta sosiaalipolitiikan perimmäinen ongelma on paremminkin älyllinen tai henkinen eikä taloudellinen.

II

Perheentupa on jakanut kirjansa kuuteen pääosaan. Ensimmäisessä osassa Perheentupa pohtii sosiaalipolitiikan muuttuneita perusteita ja syitä sosiaaliturvan pettämiselle. Kirjansa toisessa osassa Perheentupa esittelee toimeentuloturvaan ja asuntopolitiikkaan liittyviä asioita. Kirjansa kolmannessa osassa Perheentupa pohtii terveydenhuoltoa, sosiaalihuoltoa, opiskelijoiden asemaa ja julkisten palveluiden pulmalista luonnetta.

Kirjansa neljännessä osassa Perheentupa tarkastelee vastuuta välttävää virkavaltaa, julkiseen hallintoon liittyvää taipumusta autoritaisuuteen, ammattiyhdistysliikettä valtansa vankina sekä omaehtoisuuden merkitystä ja voimaa. Kirjansa viidennessä luvussa Perheentupa keskittyy yhteiskuntateoreettisiin pohdintoihin; rahan valtaan, sosiaalipolitiikkaan todellisuuden kurimuksessa ja omistamiseen. Kirjan kuudes osa on epilogi, jossa tekijä käy vielä kerran läpi kirjansa keskeisintä antia ja yrittää tehdä niistä hallittavaa synteisiä.

III

Perheentuvan »Oikeudenmukaisuutta toisin tavoin» ei ole akateeminen tutkimus, jossa käsitteet määriteltäisiin mahdollisimman tarkasti ja jossa ne liitettäisiin joihinkin teoreettisiin viitekehyksiin. Tekijä on koonnut kirjaansa »kokemuksensa, jotka ovat kertyneet monissa rooleissa.» Kirja on siis syntynyt pääsääntöisesti käytännön koke-

muksesta ja lähtökohdista, todellisuuden tarkkailusta.

Siksi kirja ei tarjoa lukijoilleen mitään teoreettista käsitteistöä tai tutkimusohjelmaa, jota tutkijat voisivat ryhtyä empiirisesti testaamaan. Se tarjoaa kuitenkin tutkijoille kosolti ideoita ja virikkeitä, joita he voisivat ryhtyä kehittämään edelleen. Käytännön sosiaalipolitiikan ammattilaisille kirja tarjoaa perusteita oman toiminnan uudelleenarvioimiseksi.

Käytännön näkökulman korostuminen on todennäköisin syy siihen, miksi tekijä jättää erät keskeisimmistä käsitteistään kuten esimerkiksi oikeudenmukaisuuden käsitteen määrittelemättä. Hän sanoo kirjansa alussa, että »oikeudenmukaisuus on subjektiivinen arvo, jota ei voi määritellä yleispätevästi». Jos asia olisi näin, eikä siitä seuraisi, että kaikki julkisen vallan toimipiteet oikeudenmukaisuuden edistämiseksi olisivat enemmän tai vähemmän mielivaltaisia ja siksi kyseenalaisia. Perheentupa olisi löytänyt halutessaan pelkkää subjektiivisuutta pitävämpiä perusteita oikeudenmukaisuuden määrittelemiseksi.

Perheentupa osoittaa eleettömästi sosiaalipoliittisia ongelmia, joiden olemassaoloa alan ammattilaiset ovat vähätelleet, kiistäneet tai kieltäneet. Esimerkiksi hänen mukaansa »hyvinvointi-ihminen pitää oikeutenaan puolustaa etujaan myös huonompisaisia vastaan» ja »terveydenhuollon kustannuskriisin syyt löytyvät siitä, että terveysvastuu on siirtynyt yksilöiltä järjestelmälle ja että järjestelmä tarvitsee epäitsenäisiä potilaita, joita todella riittää». Edelleen asuntopolitiikkaa pohtiessaan Perheentupa kirjoittaa, että »asuntopolitiikkaa koskevat linjat ovat vaikuttavat pitkälle tulevaisuuteen. Viimeistä sanaa ei siksi pidä jättää sellaisille viranomaisille ja poliitikoille, jotka eivät selvästi ole miettineet ratkaisujaan loppuun saakka».

Perheentuvan tapaan analysoida ongelmia liittyy kuitenkin eräs piire, johon on syytä kiinnittää huomio. Perheentupa on jossain määrin omituisessa umpikujassa. Hän on selvästi halukas etsimään ratkaisuja esimerkiksi markkinoiden suunnasta, mutta hän on haluton menemään riittävän pitkälle. On vaikea sanoa jääkö hän puolitiehen vai lähörüutuun. Hän varoo kuitenkin markkinoilla ongelmia, joita hän pitää markkinataloudelle ominaisena, mutta jotka ovat itse asiassa seu-

rausta julkisen vallan markkinoita koskevasta ohjailusta ja sääntelystä. Esimerkiksi Epilogissa Perheentupa palaa varovaisuuden lähelle perinteisiä sosiaalipoliittisia linjoja.

Kritiikistä huolimatta Perheentuvan »Oikeudenmukaisuutta toisin

tavoin» on sanomansa vuoksi merkittävä kirja. Olisi toivottavaa, että se saisi osakseen enemmän huomiota kuin se on toistaiseksi saanut. Sen pitäisi olla kurssikirjana alan oppilaitoksissa ja jokaisen alalla olevan pitäisi lukea se. Jos »Oi-

keudenmukaisuutta toisin tavoin» ei saa huomiota osakseen, syytä ei pidä etsiä kirjasta, vaan sosiaalipoliitiikan ammattilaisista.

Risto Harisalo